

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

J.M. COETZEE
SCENE DE VIAȚĂ
PROVINCIALĂ
COPILĂRIE | TINEREȚE | MIEZUL VERII

Traducere revizuită din engleză și note de
IRINA HOREA

HUMANITAS
fiction

In memoriam D.K.C.

Nota autorului

Cele trei părți care compun *Scene de viață provincială* au apărut inițial sub următoarele titluri: *Copilărie* (1997), *Tinerete* (2002) și *Miezul verii* (2009). Ele au fost revizuite pentru această ediție.

Doresc să aduc mulțumiri Mariliei Bandeira, pentru ajutorul acordat în privința limbii portugheze vorbite în Brazilia, și agenților literari ai lui Samuel Beckett, pentru permisiunea de a cita (mai corect de a cita greșit) din *Așteptându-l pe Godot*.

COPILĂRIE

Unu

Locuiesc într-un cartier de la marginea oraşului Worcester, între calea ferată și National Road. Străzile cartierului poartă nume de copaci, dar copaci încă nu există. Adresa lor este Poplar Avenue¹ nr. 12. Toate casele din zonă sunt noi și identice. Sunt amplasate pe parcele mari de argilă roșie, pe care nu crește nimic, despărțite de garduri de sârmă. În fiecare curte din spate se află o construcție mică alcătuită dintr-o încăpere și un spălător. Cu toate că n-au servitori, denumesc acest spațiu „camera servitorului“ și „spălătorul servitorului“. Folosesc camera servitorului pentru a depozita diverse obiecte: ziare, sticle goale, un scaun rupt, o saltea veche din fibră de cocos.

În fundul curții înjgheabă un coteț și instalează înăuntru trei găini care urmează să facă ouă pentru consumul casnic. Dar găinilor nu le merge bine. Apa de ploaie, care nu reușește să se infiltreze în argilă, bălțește în curte. Cotețul se transformă într-o mocirlă puturoasă. Găinile se aleg cu umflături oribile pe picioare, parcă au piele de elefant. Suferinde și mofluze, nu se mai ouă. Mama lui se sfătuieste cu sora ei din Stellenbosch, care zice că găinile se vor oua din nou după ce li se vor tăia crustele cornoase de sub limbă. Astfel că mama ia găinile pe rând, le prinde între genunchi, le apasă gușa până când își cascade ciocul și, cu vârful unui cuțit de decojit, le răscaie limba. Găinile cârâie ascuțit, se zbat, ochii le ies din orbite. Cutremurat, el se întoarce cu spatele. Îi vine în gând cum trânteste mama fleicile pentru tocană pe masa

---

1. Bulevardul Plopilor (engl.).

din bucătărie și le taie în bucățele; se gândește la degetele ei pline de sânge.

Cele mai apropiate prăvălii se găsesc la un kilometru și ceva distanță, de-a lungul unui drum pustiu, mărginit de eucalipti. Prinsă ca-ntr-o capcană în casa cât o cutie din cartierul acela, mama lui nu are altceva de făcut toată ziua decât să măture și să deretice. De câte ori suflă vântul, un praf fin, argilos se vălătuțește pe sub uși, se furișează prin crăpăturile din tocul ferestrelor, pe sub streșini, prin îmbinările tavanului. La sfârșitul unei zile vântoase, praful zace în mormane de câteva degete grosime de-a lungul zidului din față.

Părinții lui cumpără un aspirator. În fiecare dimineață, mama trage aspiratorul dintr-o cameră în alta, aspirând praful în pântecul hârâitor pe care un drăcușor roșu și zâmbitor pare că sare peste-un gard. Un drăcușor: de ce?

El se joacă cu aspiratorul, rupe hârtie și se uită cum zboară fășiile în susul furtunului, asemenea frunzelor în vânt. Ține furtunul deasupra unui mușuroi de furnici și le aspiră, trimițându-le la moarte.

În Worcester sunt furnici, muște, cohorte de purici, o adevărată năpastă. Worcester se află la numai o sută douăzeci de kilometri de Cape Town, dar aici totul e mai rău ca acolo. Deasupra șosetelor, picioarele lui sunt încinse de-un inel de pișcături de purice și pline de cruste acolo unde s-a scărpinat. Sunt nopti în care nu poate dormi din pricina mâncărimilor. Nu înțelege de ce au trebuit să plece din Cape Town.

Nici mama lui nu e împăcată. Aș vrea să am un cal, zice ea. Dac-aș avea unul, aș putea măcar să călăresc în *veld*.¹ Un cal! exclamă tatăl lui: Vrei să fii Lady Godiva?²

Mama nu cumpără cal. În schimb, în loc de cal, într-o bună zi, pe nepusă masă, își cumpără la mâna a doua o bicicletă de damă,

---

1. Stepă (afrikaans).

2. Lady Godiva – soția unui nobil anglo-saxon care, conform legendei, a călărit goală pe străzile orașului Coventry, în Anglia, pentru a obține o reducere a taxelor covârșitoare impuse de soțul ei.

vopsită în negru. E atât de mare și de grea, încât, când el încearcă să meargă pe ea prin curte, nu ajunge la pedale.

Ea nu știe să meargă pe bicicletă; n-o fi știind nici să călărească un cal. A cumpărat bicicleta crezând că mersul pe bicicletă e floare la ureche. Iar acum nu se găsește nimeni s-o învețe.

Tata nu-și poate ascunde satisfacția. Femeile nu merg pe bicicletă, zice el. Mama îl sfidează. N-o să rămân prizonieră în casa asta, zice ea. Vreau să fiu liberă.

La început, lui i s-a părut minunat că mama are o bicicletă a ei. Chiar își imagina cum vor merge ei trei cu bicicleta, pe Poplar Avenue, ea, el și fratele lui. Dar acum, auzind glumele tatei, cărora mama le răspunde cu o tăcere îndărătnică, începe să ezite. Femeile nu merg pe bicicletă: dar dacă tata are dreptate? Dacă mama nu găsește pe nimeni care s-o învețe, dacă nici o altă soție din Reunion Park nu are bicicletă, atunci poate că într-adevăr nu se cade ca femeile să meargă pe bicicletă.

În curtea din spate, fără nimeni în preajmă, mama încearcă să învețe de una singură. Ținând picioarele întinse de-o parte și de alta a bicicletei, coboară pe aleea în pantă ce duce la îngrăditura pentru găini. Bicicleta se înclină, se oprește. Pentru că nu are cadru, mama nu cade, ci se bălăbănește caraghios, ținându-se de ghidon.

El simte brusc o ostilitate față de mama lui. În seara aia, îi ține partea tatei în zeflemele. Își dă foarte bine seama că asta înseamnă o adevărată trădare. Acum mama este singură de tot.

Și totuși, mama învață să meargă pe bicicletă, chiar dacă nesigur și smucit, învârtind cu efort pedalele grele.

Când el e la școală dimineața, ea face expediții până la Worcester. O singură dată i se întâmplă s-o zărească pe bicicletă. Poartă o bluză albă și o fustă neagră. Vine pe Poplar Avenue, spre casă. Părul îi flutură în vânt. Arată tânără, ca o fată, tânără, proaspătă, misterioasă.

De câte ori tatăl lui vede bicicleta neagră și grea sprijinită de zid, face tot felul de glume pe socoteala ei. În glumele lui, cetățenii din Worcester se întrerup din treburile lor ca să caște gura la femeia care se strofoacă pe bicicletă prin dreptul lor. *Trap! Trap!* îi strigă ei, în batjocură: *Împing!* Glumele astea nu-s deloc amuzante,

deși mai apoi el și tata se prăpădesc de râs. Mama însă nu le răspunde cu aceeași monedă, n-are asemenea har.

— N-aveți decât să râdeți, zice ea.

Apoi, într-una din zile, fără nici o explicație, nu mai merge cu bicicleta. Curând după aceea, bicicleta dispare. Nimeni nu spune nici un cuvânt, dar el știe că mama a fost înfrântă, a fost pusă la locul ei, și el știe că trebuie să suporte o parte din vină. Într-o zi o să îndrept eu lucrurile, își promite el.

Amintirea mamei pe bicicletă îi stăruie în minte. O vede pedălând în sus pe Poplar Avenue, fugind de el, fugind spre ceea ce-și dorește ea. Nu vrea ca mama lui să plece. Nu vrea ca ea să aibă propriile dorințe. Vrea ca mama să fie mereu în casă, așteptându-l să-l întâmpine când el se întoarce acasă. Nu se întâmplă des să se alieze cu tatăl lui împotriva ei: de fapt, mai degrabă îi vine să se alieze cu ea împotriva tatei. Dar în acest caz, el face parte din tabăra bărbaților.

Doi

Nu i se destăinuie mamei. Îi ascunde ce se întâmplă la școală. Ea nu va afla nimic, hotărăște el, în afară de ceea ce va apărea în carnetul de note, care va fi impecabil. Va fi întotdeauna primul din clasă. Purtarea lui va fi întotdeauna Foarte Bună, la învățătură va primi numai Excelent. Atâta vreme cât raportul va fi fără cusur, ea nu va avea nici un drept să pună întrebări. Acesta e contractul pe care-l stabilește în mintea lui.

Ceea ce se-ntâmplă la școală e că băieții sunt bătuți. Și asta în fiecare zi. Băieților li se ordonă să se aplece, să-și atingă degetele de la picioare cu degetele de la mâini, apoi sunt bătuți cu varga.

În clasa a treia are un coleg, pe nume Rob Hart, pe care institutoarei îi place în mod deosebit să-l bată. Institutoarea de la clasa a treia e o femeie nevricoasă, cu părul vopsit în roșu cu henna, căreia i se spune domnișoara Oosthuizen. Părinții lui au aflat, cine știe de unde, că numele ei e Marie Oosthuizen: e într-o trupă de actori amatori și n-a fost niciodată măritată. Are o viață a ei, în afara școlii, asta e limpede, dar el nu și-o poate imagina. E de neimaginat pentru el că un dascăl, oricare ar fi acesta, are o viață în afara școlii.

Pe domnișoara Oosthuizen o apucă furiile, îi spune lui Rob Hart să iasă din bancă, îi ordonă să se aplece, iar ea îl lovește peste fese. Loviturile se abat una după alta iute, varga abia dacă apucă să se ridice. Când domnișoara Oosthuizen isprăvește cu el, Rob Hart e congestionat. Dar nu plânge; de fapt, poate că e congestionat doar pentru că a stat aplecat. În schimb domnișoara

Oosthuizen răsuflă de i se umflă pieptul și pare gata să izbucnească în lacrimi – în lacrimi și-n alte revărsări.

După aceste accese de furie nestăpânită, toată clasa amuțește, și amuțită rămâne până când sună clopoțelul.

Domnișoara Oosthuizen nu reușește niciodată să-l facă pe Rob Hart să plângă; poate că de aceea o apucă o asemenea furie împotriva lui și-l bate atât de tare, mai tare decât pe oricine altcineva. Rob Hart este cel mai mare din clasă, aproape cu doi ani mai mare decât el (el e cel mai mic); are senzația că între Rob Hart și domnișoara Oosthuizen se întâmplă ceva la care el nu e părtaș.

Rob Hart este înalt și de o frumusețe sfidătoare. Cu toate că Rob Hart nu e deștept și poate că e în pericol să nu treacă clasa, el se simte atras de băiatul ăsta. Rob Hart face parte dintr-o lume în care el încă n-a găsit o cale să pătrundă: o lume a sexului și a bățăilor.

El, unul, nu vrea să fie bătut nici de domnișoara Oosthuizen și nici de altcineva. Numai ideea de a fi bătut îl face să se crispeze de rușine. Ar face orice ca să evite bătaia. În această privință, este un ciudat, și o știe. Se trage dintr-o familie ciudată și scandaloasă, în care nu numai că nu sunt bătuți copiii, ci oamenilor mai în vârstă li se spune pe numele mic și nimeni nu merge la biserică, iar încălțările sunt purtate în fiecare zi.

La școala lui, fiecare institutor – sau institutoare – are o vargă și are voie s-o folosească. Fiecare dintre aceste vergi are personalitate, un caracter pe care băieții îl cunosc și despre care vorbesc la nesfârșit. Ca niște experți bine documentați, băieții cântăresc atent caracterele vergilor, intensitatea durerii pricinuite de ele, compară tehnicile de mișcare a brațului și a încheieturii mâinii ale celor care le mănuiesc. Nici unul nu vorbește de rușinea de a fi scos din bancă, de a fi pus să se aplece și de a fi bătut la fund.

Fără o experiență personală în această privință, el nu poate lua parte la aceste discuții. Cu toate acestea, știe că nu durerea e cea care contează cel mai mult. Dacă ceilalți băieți pot îndura durerea, atunci poate și el, căci voința lui este cu mult mai mare decât a lor. Ceea ce nu va putea el îndura este rușinea. Se teme că rușinea asta va fi atât de cumplită, atât de înfricoșătoare, că el se va ține cu toată puterea de pupitrul lui și va refuza să iasă în

față când i se va cere. Iar asta va fi o rușine și mai mare: pe el îl va izola, iar pe ceilalți băieți îi va stârni împotriva lui. Dacă va fi să i se spună să iasă din bancă pentru a fi bătut, scena va fi atât de umilitoare, încât el nu se va mai putea întoarce la școală niciodată; și-n cele din urmă nu va mai fi altă cale de ieșire din povestea asta decât să se sinucidă.

Prin urmare, ăsta-i riscul. De aceea nu zice nici pâs în clasă. De aceea e întotdeauna îngrijit, își face întotdeauna lecțiile, cunoaște întotdeauna răspunsul. Nu îndrăznește să facă nici o greșală. Dacă greșește, riscă să fie bătut; și, indiferent dacă e bătut sau se împotrivește bătăii, el va muri.

Ciudat e că va fi suficientă o singură bătaie ca să frângă groaza ce l-a cuprins. El știe asta foarte bine: dacă există vreo cale prin care să i se tragă bătaia iute, înainte să apuce el să se preschimbe în stană de piatră și să se împotrivească, dacă violarea trupului său poate avea loc repede, prin forță, va fi în stare să treacă prin asta ca un băiat normal și va putea să ia parte cu ușurință la discuțiile despre dascăli și vergile lor, și despre variatele grade și savori ale durerii pe care-o pricinuiesc. Dar de unul singur nu poate sări peste această barieră.

O învinovățește pe mama lui pentru că nu-l bate. Și-n timp ce se bucură că poartă pantofi, că împrumută cărți de la biblioteca publică și că nu se duce la școală când e răcit – toate lucrurile care-l deosebesc de ceilalți băieți –, e supărat pe mama că ea n-are copii normali și că nu le oferă o viață normală. Tata în schimb – dacă ar fi ca tata să apuce hăturile familiei – i-ar transforma într-o familie normală. Tata e normal în toate felurile posibile. Îi e recunoscător mamei pentru că-l apără de normalitatea tatei, adică de ocazionalele furii bahice și amenințările cu bătaia. În același timp, e supărat pe mama că l-a transformat în ceva ciudat care trebuie protejat pentru a putea continua să trăiască.

Dintre toate vergile, cea care-l impresionează cel mai mult nu este a domnișoarei Oosthuizen. Cea mai înspăimântătoare vargă este cea a domnului Lategan, profesorul de tâmplărie. Varga domnului Lategan nu e lungă și elastică, așa cum sunt cele preferate de majoritatea profesorilor. Ci scurtă, groasă și noduroasă, mai degrabă un ciomag sau un baston decât o nuia. Se vorbește că domnul

Lategan o folosește doar când e vorba de băieții mai mari, pentru că ar fi mult prea dură pentru un băiat mai mic. Se vorbește că domnul Lategan i-a făcut, cu această vargă, până și pe băieții Matric să plângă în hohote, să ceară îndurare, să facă pipi în pantaloni și să se acopere de rușine.

Domnul Lategan este un omuleț mustăcios, cu păr tuns scurt, periută. Îi lipsește degetul mare de la o mână: ciotul îi este acoperit de o cicatrice vineție, perfectă. Domnul Lategan abia dacă scoate un cuvânt. Este întotdeauna distant, iritat, ca și cum a-i învăța tâmplăria pe băieții din clasele primare e o sarcină ce-l depășește și pe care-o îndeplinește împotriva voinței sale. Aproape toată ora stă în picioare lângă fereastră, privind peste careul format de clădirile școlii, în vreme ce băieții se chinuie să măsoare, să taie cu ferăstrăul, să rindeluiască. Uneori domnul Lategan are varga cu el și, în timp ce meditează, o bate alene de cracul pantalonului. Când trece în control, indică disprețuitor ce e greșit, dă din umeri și merge mai departe.

Băieților li se permite să glumească împreună cu profesorii despre vergile lor. De fapt, acesta-i un subiect în privința căruia sunt îngăduite într-o oarecare măsură tachinările. „Făceți-o să cânte!“ zic băieții, și domnul Gouws își zvâcnește încheietura mâinii, iar varga lungă (cea mai lungă din școală, cu toate că domnul Gouws este institutor doar la clasa a cincea) șuieră în aer.

Nimeni nu glumește cu domnul Lategan. Domnul Lategan inspiră teamă respectuoasă, la fel și ceea ce le poate face cu varga lui băieților care sunt aproape bărbați.

Când tatăl lui și frații acestuia se strâng la fermă de Crăciun, ajung întotdeauna să vorbească despre zilele lor de școală. Își amintesc de profesorii lor și de vergile profesorilor; își amintesc diminețile reci de iarnă, când varga lungă le lăsa urme albastre pe fese și usturimea adăsta zile întregi în memoria cărnii. În cuvintele lor este o notă de nostalgie și teamă ademenitoare. El ascultă avid, dar se face cât mai puțin remarcat cu puțință. Nu vrea ca ei să se întoarcă spre el, în vreo pauză a conversației, și să-l întrebe ce loc ocupă varga în propria lui viață. N-a fost niciodată bătut și acest lucru îl face să se rușineze profund. Nu poate vorbi

despre vergi ca oamenii ăștia, fără stinghereală și cu aerul că știu ei ce știu.

Are sentimentul că ceva nu-i în regulă cu el. Are sentimentul că tot timpul ceva se sfâșie în el: un zid, o membrană. Încearcă să stea cât mai adunat cu puțință, pentru a ține sub control sfâșierea. S-o țină sub control, nu s-o oprească: nimic n-o va opri.

O dată pe săptămână, el și clasa lui traversează mărșăluind curtea școlii spre sala de gimnastică, pentru OS, ora de sport. În vestiar, se îmbracă în flanele și șorturi albe. Apoi, sub supravegherea domnului Barnard, îmbrăcat și el în alb, petrec o jumătate de oră sărind peste calul cu mânere sau aruncând mingea medicinală, sau sărind și bătându-și palmele deasupra capului.

Fac toate astea în picioarele goale. Zile întregi înaintea orei de gimnastică, e stăpânit de teama că va trebui să se descalțe pentru OS, să-și descalțe picioarele care sunt întotdeauna încălțate. Dar, după ce-și scoate pantofii și ciorapii, nu mai e chiar atât de greu. Trebuie pur și simplu să se descotorosească de rușinea lui, să se descalțe iute, fără a sta pe gânduri, și atunci labele lui sunt ca labele oricui altcuiva. Rușinea încă mai zăbovește undeva, prin apropiere, așteptând să se întoarcă la el, dar e o rușine intimă, de care ceilalți băieți nu trebuie să-și dea seama niciodată.

Labele lui sunt mari și albe; altfel, arată ca labele oricui altcuiva, chiar și ca acelea ale băieților care n-au încălțări și vin la școală desculți. Lui nu-i place OS-ul și dezbrăcatul pentru OS, dar își spune că le poate îndura, așa cum îndură și alte lucruri.

Apoi, într-o bună zi, are loc o schimbare în rutină. Sunt trimiși de la sală la terenul de tenis, ca să învețe *paddle tennis*¹. Terenurile se află la o oarecare distanță; pe alee, trebuie să calce cu grijă, croindu-și drum printre pietricele. Sub soarele verii, asfaltul terenului este atât de fierbinte, încât el e nevoit să țopăie de pe-un picior pe celălalt, ca să nu-l ardă la tălpi. E o ușurare când se întorc la vestiar și-și pune din nou pantofii; dar după-amiaza abia mai poate merge, iar când, odată ajuns acasă, mama îi scoate pantofii, constată că tălpile îi sunt pline de bășici și sângerează.

---

1. Joc ce combină elemente de tenis de câmp, handbal și squash și la care se folosesc o paletă rectangulară și o minge de cauciuc.

Cuprins

Nota autorului	7
Copilărie	9
Tinerețe	157
Miezul verii	307